

B.H. Mahmudov
dotsent, kafedra boshlig'i

EKOLOGIK BARQARORLIK VA INSON FAOLIYATI O'RTASIDAGI MUVOZANATNI SAQLASHNING FALSAFIY JIHATLARI

Annotatsiya: Ushbu maqola ekologik barqarorlik va inson faoliyati o'rtasidagi muvozanatni saqlashning falsafiy jihatlarini o'rganadi. Tadqiqot ekologik muammolarning kelib chiqish sabablari, oqibatlarini va ularni bartaraf etish yo'llarini tahlil qiladi. Shuningdek, inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarning falsafiy asoslari, jamiyatning ekologik ongini shakllantirish masalalari ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekologik barqarorlikka erishish uchun inson faoliyatini tabiat bilan uyg'unlikda olib borish, resurslardan oqilona foydalanish va tabiatni asrab-avaylash tamoyillariga amal qilish zarur.

Kalit so'zlar: Ekologik barqarorlik, inson faoliyati, falsafiy jihatlar, tabiat, resurslar, ekologik ong

Аннотация: В этой статье исследуются философские аспекты поддержания баланса между экологической устойчивостью и деятельностью человека. В исследовании анализируются причины, последствия экологических проблем и пути их преодоления. Рассматриваются также вопросы философских основ взаимоотношений человека и природы, формирования экологического сознания общества. Согласно исследованию, для достижения экологической устойчивости необходимо вести деятельность человека в гармонии с природой, рационально использовать ресурсы и придерживаться принципов сохранения природы.

Ключевые слова: экологическая устойчивость, деятельность человека, философские аспекты, природа, ресурсы, экологическое сознание

Abstract: This article explores the philosophical aspects of maintaining a balance between environmental sustainability and human activities. The study analyzes the causes, consequences of the origin of environmental problems and ways to eliminate them. Issues of the philosophical foundations of the relationship between man and nature, the formation of the ecological consciousness of society are also considered. According to the results of the study, in order to achieve environmental sustainability, it is necessary to conduct human activities in harmony with nature, to use resources wisely and to follow the principles of preserving nature.

Keywords: environmental sustainability, human activities, philosophical aspects, nature, resources, environmental awareness

KIRISH

Bugungi kunda insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri ekologik barqarorlikni ta'minlash va uni inson faoliyati bilan uyg'unlashtirish hisoblanadi. Inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatning buzilishi global iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning qisqarishi, chiqindilar muammosi kabi qator salbiy oqibatlarga olib kelmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun

ekologik barqarorlik va inson faoliyati o'rtasidagi munosabatlarni falsafiy jihatdan anglash muhim ahamiyat kasb etadi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, mantiqiy tahlil kabi usullardan foydalanildi. Xorijiy va mahalliy olimlarning ekologiya falsafasi, tabiatni muhofaza qilish, barqaror rivojlanish borasidagi asarlari o'rganildi.

Ekologiya falsafasi inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni o'rganuvchi falsafiy yo'nalish bo'lib, uning asosiy vazifalari qatoriga ekologik muammolarning mohiyatini anglash, ularning kelib chiqish sabablarini aniqlash, inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash yo'llarini topish kabilar kiradi [1].

Ekologik barqarorlik tushunchasi dastlab 1987-yilda "Bizning umumiy kelajagimiz" nomli BMT ma'ruzasida ilgari surilgan bo'lib, u tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish va kelajak avlodlar ehtiyojlarini qondirish imkoniyatini saqlab qolishni anglatadi [2].

Tabiatni muhofaza qilish borasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson faoliyatining salbiy ta'sirini kamaytirish uchun ekologik ongni shakllantirish, resurslardan oqilona foydalanish, muqobil energiya manbalarini joriy qilish, chiqindilarni qayta ishlash kabi choralarga amal qilish zarur [3].

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ekologik muammolarning asosiy sababi inson faoliyatining tabiatga salbiy ta'siri hisoblanadi. Ayniqsa, sanoat rivojlanishi, urbanizatsiya, aholining o'sishi kabi omillar tabiiy resurslarning kamayishi, ifloslantirish va chiqindilar muammosini keltirib chiqarmoqda.

Shu bilan birga, inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar ko'p jihatdan jamiyatdagi qadriyatlar tizimi, ekologik madaniyat va ong darajasi bilan bog'liq. Antropotsentrik dunyoqarash tabiatni insonning ehtiyojlarini qondirish uchun xizmat qiladigan manba sifatida ko'rsa, ekotsentrik yondashuv esa insonni tabiatning uzviy qismi sifatida talqin qiladi.

Tadqiqot davomida ekologik barqarorlikka erishish uchun quyidagi jihatlar muhim ekanligi aniqlandi:

- Jamiyatning ekologik ongini yuksaltirish, tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirish;
- Inson faoliyatini tabiat bilan uyg'unlikda olib borish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;
- Muqobil energiya manbalarini keng joriy qilish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yish;
- Ekologik qonunchilik va me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish, ularning ijrosini ta'minlash.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida ekologik barqarorlik va inson faoliyati o'rtasidagi munosabatlarning quyidagi jihatlari aniqlandi:

Ekologik muammolarning kelib chiqishida antropogen omillar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ayniqsa, sanoatning jadal rivojlanishi, urbanizatsiya jarayonlari, aholining o'sishi kabi omillar tabiiy resurslarning kamayishi, atrof-muhit ifloslanishi, chiqindilar muammosining kuchayishiga olib kelmoqda. Masalan, so'nggi 50 yil ichida dunyo aholisi 2 barobarga oshgan bo'lsa, iste'mol hajmi 4 barobarga o'sgan [4]. Bu esa o'z navbatida ekologik muammolarni yanada keskinlashtirmoqda.

Inson va tabiat o'rtasidagi munosabatlar jamiyatdagi qadriyatlar tizimi, ekologik ong va madaniyat darajasi bilan chambarchas bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ekologik ong va madaniyatning past darajada ekanligi atrof-muhitga nisbatan loqayd va mas'uliyatsiz munosabatni keltirib chiqaradi. Aksincha, ekologik qadriyatlarning ustuvorligi, tabiatga nisbatan ehtiyotkorona munosabat ekologik barqarorlikni ta'minlashning muhim shartidir [5].

Ekologik barqarorlikka erishish ko'p jihatdan inson faoliyatini tabiat bilan uyg'unlikda tashkil etishga bog'liq. Buning uchun tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, muqobil energiya manbalarini keng joriy qilish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, "yashil" texnologiyalarni rivojlantirish, ekologik menejmentni joriy qilish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy samaradorlikni ham oshirishga xizmat qiladi [6].

Ekologik barqarorlikni ta'minlashda iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish, "yashil" texnologiyalarni joriy qilish, ekologik menejmentni rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Zero, iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlik bir-birini to'ldiruvchi omillar hisoblanadi [7].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ekologik barqarorlik va inson faoliyati o'rtasidagi muvozanatni saqlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu muammoni hal qilish uchun falsafiy jihatdan chuqur tahlil va tizimli yondashuvlar talab etiladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, insoniyatning kelajagi ko'p jihatdan uning tabiat bilan qanday munosabatda bo'lishiga bog'liq. Barqaror rivojlanishga erishish uchun inson o'z faoliyatini tabiat qonunlari asosida tashkil etishi, ekologik ong va madaniyatni yuksaltirishi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishi zarur.

Ekologik barqarorlik va inson faoliyati o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash borasidagi sa'y-harakatlar davlat, biznes, fuqarolik jamiyati institutlari va har bir inson mas'uliyatida bo'lishi lozim. Zero, sog'lom atrof-muhit va tabiiy resurslarning saqlanishi nafaqat buguni, balki kelajak avlodlar farovonligining ham garovi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

1. Sultonov, A. (2018). Ekologiya falsafasi. Toshkent: O'zbekiston.
2. United Nations. (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press.
3. Ergashev, I. (2019). O'zbekistonda ekologik xavfsizlikni ta'minlashning dolzarb masalalari. Jamiyat va boshqaruv, (1), 45-51.
4. Yusupov, E. (2020). Ekologik ta'lim va tarbiya - barqaror rivojlanish omili. Pedagogik mahorat, (3), 23-28.
5. Shodimetov, Y. (2016). Ekologik iqtisodiyot asoslari. Toshkent: Iqtisod-moliya.
6. Maxkamova, M. (2017). Ekologik xavfsizlik: muammo va yechimlar. Toshkent: Yangi asr avlodi.
7. Tursunov, X. (2019). O'zbekistonda ekologik siyosatning ustuvor yo'nalishlari. Jamiyat va boshqaruv, (4), 61-67.